

b) El règim jurídic

L'APLICACIÓ DE LA RESOLUCIÓ DEL PARLAMENT EUROPEU SOBRE LA LLENGUA CATALANA A LES INSTITUCIONS EUROPEES

per Antoni MONTSERRAT

Funcionari de les Comunitats Europees

Quan el passat 10 de desembre de 1990 el ple del Parlament Europeu adoptava per una majoria aclaparadora la Resolució 12345/90 sobre les llengües a la Comunitat Europea i el cas particular de la llengua catalana... es culminava un llarg procés polític endegat a partir de l'entrega el 1987, a iniciativa de la Crida, de 100.000 signatures a l'aleshores president del Parlament Europeu Lord Plumb. Les iniciatives del Parlament de Catalunya i del de les Illes demanant directament a les institucions europees l'oficialitat de la llengua catalana obririen un llarg procés de 4 anys que semblava acabar-se amb la votació d'aquell dia d'hivern de desembre de 1990.

Quasi 18 mesos transcorreguts semblen un termini prou raonable per analitzar amb una certa perspectiva, no el desenvolupament i els atzars d'aquell procés, sinó on ens trobem avui en la presència de la llengua catalana a les institucions europees, quines són les mesures adoptades i què és el que caldria encara proposar en l'àmbit particular de la situació del català i més general del règim lingüístic de les institucions europees.

1. EL RÈGIM JURÍDIC DE LES LLENGÜES A LA COMUNITAT EUROPEA

Una descripció àmplia sobre l'actual règim jurídic del multilingüisme a les institucions europees pot trobar-se en d'altres treballs del mateix

autor.¹ Cal assenyalar que la Resolució del Parlament Europeu de desembre de 1990 i els actes posteriors en matèria lingüística de les institucions no han modificat en absolut aquest règim jurídic del multilingüisme institucional, per la qual cosa sembla convenient recordar de manera succinta, els grans trets d'aquest règim jurídic.

Les disposicions fonamentals del règim lingüístic a la Comunitat Europea són les següents:

- Article 217 del Tractat constitutiu de la Comunitat Econòmica Europea;
- Article 190 del Tractat constitutiu de la Comunitat Europea de l'Energia Atòmica;
- Reglament núm. 1 del Consell, de 15 d'abril de 1958, pel qual es fixa el règim lingüístic de les institucions de la Comunitat;
- Acta d'adhesió a la Comunitat de Dinamarca, Noruega, Irlanda i el Regne Unit;
- Reglament (CEE) núm. 857/72 pel qual es creen edicions especials del Diari Oficial de les Comunitats Europees;
- Acta d'adhesió a la Comunitat de Grècia;
- Reglament de procediment del Tribunal de Justícia de les Comunitats Europees;
- Reglament de procediment del Tribunal de Primera Instància de les Comunitats Europees;
- Acta d'Adhesió a la Comunitat d'Espanya i Portugal;
- Reglament intern del Consell de les CE, de 24 de juliol de 1979;
- Reglament intern del Parlament Europeu.

Ja en els tractats constitutius de la CE i del Euratom trobem en els respectius articles 217 i 190 la disposició fonamental sobre el règim lingüístic comunitari:

«Sense perjudici de les disposicions previstes al Reglament del Tribunal de Justícia, el Consell fixa, per unanimitat, el règim lingüístic de les institucions de la Comunitat.»

El 15 d'abril de 1958 el Consell adoptà el Reglament núm. 1/58 que fixa les bases operatives del règim lingüístic de la Comunitat. Prenent

1. Vegeu «La llengua catalana i el règim lingüístic a les Institucions Europees», *Revista Europa de les nacions*, núm. 1 (1987), i «La llengua catalana i els drets lingüístics a les Institucions Europees», document encarregat per la Direcció General de Política Lingüística, Luxemburg, 1989.

com a base els esmentats articles 217 i 190 assumeix les 4 llengües en que han quedat redactats els tractats atesa la seva condició de llengües oficials en un o més estats de la CE. La història d'aquells moments és prou tortuosa ja que les actituds dels estats van ser prou diverses. Només la intransigència de la comunitat flamenca belga va forçar l'actual plurilingüisme atesa la disposició dels Països Baixos a renunciar a l'ús del neerlandès, la disposició luxemburguesa a oblidar la seva llengua pròpia (que encara no era constitucionalment oficial en aquells moments) i la postura italiana de veure què feien els altres.

L'article 1 va quedar redactat de la següent manera:

«Les llengües oficials i les llengües de treball de la Comunitat seran l'alemany, el francès, l'italià i el neerlandès.»

Aquesta distinció terminològica que des del primer moment va establir-se entre llengües oficials i llengües de treball, sense conseqüències pràctiques fins al 1972, s'explica a la llum de dos fets: l'un, els dubtes inicials ja explicats sobre la viabilitat del multilingüisme integral, i l'altre, la tradició jurídica en els textos de les organitzacions internacionals (ONU i Consell d'Europa, en aquells moments) que recollien aquesta distinció i l'aplicaven de forma estricta.

El principi del denominat multilingüisme integral, dret d'opció lingüística de tot ciutadà comunitari davant les institucions, es garanteix en els articles 2 i 3 del Reglament núm. 1:

Art. 2: «Els textos que un estat membre o una persona sotmesa a la jurisdicció d'aquest Estat envii a les institucions es redactaran, a elecció del remitent, en una de les llengües oficials. La resposta es redactarà en la mateixa llengua.»

Art. 3: «Els textos que les institucions enviïn a un estat membre o a una persona sotmesa a la jurisdicció d'un estat membre es redactaran en la llengua d'aquest estat membre.»

Aquests articles garanteixen la llibertat lingüística del ciutadà i obliguen a l'administració comunitària a prendre les mesures necessàries per assegurar el seu dret d'opció lingüística. És el denominat principi del multilingüisme integral.

Els articles 4 i 5 garanteixen la publicació en totes les llengües oficials dels actes jurídics (reglaments, directrius, decisions, sentències dels tribunals,...) amb força legal per a tots els ciutadans dels 12. La creació del

Diari Oficial de Comunitats Europees, en diferents versions lingüístiques, es converteix en el vehicle pràctic d'autenticació jurídica de la legislació comunitària.

L'article 6 obre la porta a una concreció diferent segons el funcionament de cada institució:

«Les institucions podran determinar les modalitats d'aquest règim lingüístic en els seus reglaments interns.»

concreció sobre la qual tornarem posteriorment.

Porta oberta molt més explícita en el cas del Tribunal de Justícia (aplicable ara també al Tribunal de Primera Instància) en l'article 7:

«El règim lingüístic del Tribunal de Justícia es determinarà segons les normes de procediment d'aquest.»

i finalment l'article 6 destinat a determinar les normes de comportament d'un estat on existeixi més d'una llengua oficial.

«Pel que fa als estats membres on existeixin diverses llengües oficials l'ús d'una llengua es regirà, a petició de l'estat membre, per les normes generals de la legislació d'aquest estat.»

No es pot deduir d'aquest article cap mena de renúncia del Consell a la seva potestat per regular el règim lingüístic, però sí com un atorgament als estats de demanar l'adopció de diferents formes d'aplicació de la normativa lingüística general. De fet, el que hauria estat lògic en el seu moment, dels anys 1983 a 1986, en el transcurs de la negociació de l'adhesió de Espanya a la CE, és que els poders públics catalans haguessin exigit del Govern espanyol la consideració diferenciada del cas de la llengua catalana en el marc de l'oficialitat de les diverses llengües que hi ha a l'Estat espanyol. L'esmentat article 8 no fa cap referència a la necessitat de l'oficialitat de les llengües en el conjunt del territori i únicament es refereix a les normes generals de la legislació d'aquest Estat (és de suposar que l'Estatut d'Autonomia i la Llei de normalització lingüística de 1983 són part de la legislació de l'Estat). Dissortadament i per raons que desconec res d'això no es va fer en el seu moment per aprofitar les facilitats que la legislació lingüística europea donava. Resoldre les coses a posteriori és, com tots sabem, força més difícil.

2. LA DIFERENCIACIÓ LLENGUA OFICIAL/LLENGUA DE TREBALL

La primera novetat important en el règim lingüístic comunitari es va produir el 1972 en ocasió de l'adhesió de Dinamarca, Irlanda, Noruega (*sic*), i el Regne Unit. A l'article 160 de l'Acta d'adhesió es fixa:

«Els tractats existents en llengües danesa, anglesa, noruega i irlandesa fan fe en les mateixes condicions que els textos originals dels Tractats.»

Però quan el Consell adopta les normes per a la creació de noves edicions del Diari Oficial de les CE,² la Comunitat decideix adaptar el Reglament núm. 1 a fi de permetre la creació de 7 edicions oficials del Diari, les quatre existents més l'anglès, el danès i el noruec (després sense vigor atès el resultat negatiu al referèndum d'adhesió). És a dir 6 llengües en la realitat. Però el mateix text fixa que es crearan edicions especials del Diari Oficial en danès, anglès, noruec i irlandès i que la publicació d'aquestes edicions especials produirà el mateix efecte jurídic que el Diari Oficial de les CE.

Aquesta distinció operativa, extesa després a la resta de la pràctica comunitària respecte de la llengua irlandesa, dona per primera vegada un sentit a la distinció entre llengües oficials, deu en el moment actual, i llengües de treball, nou en el moment actual.

Cap distinció d'aquesta mena no es produirà en el moment de les adhesions de Grècia, Espanya i Portugal que no van fer precisa ni l'adopció de cap reglament específic d'ampliació del Diari Oficial.

La distinció de llengües és també operativa en els reglaments de procediment dels Tribunals de Justícia i de Primera Instància de les CE on l'irlandès és considerat en peu d'igualtat amb les altres llengües.

També la llengua irlandesa³ gaudeix d'altres atributs de l'oficialitat: presència de la llengua en els passaports i permisos de conduir comunitaris, assignatura optativa a les Escoles Europees dependents de la CE, presència al programa LINGUA i un etcètera sobre el qual després ens estendrem. El que ens interessa ara és tenir clar que la distinció llengua de treball/llengua oficial és totalment operativa avui a la pràctica i ho serà inevitablement més en el futur respecte de les noves llengües de la CE.

2. Reglament (CE) núm. 857/72, de 24 d'abril de 1972, sobre creació de noves edicions lingüístiques del *Diari Oficial de les Comunitats Europees*.

3. Per a més informació sobre l'estatut del gaèlic o irlandès, vegeu el document de la DGPL citat a la nota 1.

3. LES CARACTERÍSTIQUES JURÍDIQUES DEL RÈGIM LINGÜÍSTIC COMUNITARI

a) Les normes sobre el règim lingüístic de les CE són una decisió política que no requereix cap més condició que la unanimitat entre els que estan facultats per prendre-la: els estats membres.

b) El poder de decisió en matèria de règim lingüístic resideix en el Consell de les Comunitats Europees, de forma que la seva decisió vincula les diferents institucions europees.

c) No existeix, des d'un punt de vista jurídic, cap automatisme d'origen entre la consideració d'una llengua com a llengua en la totalitat del territori d'un estat i el tipus d'ús o caràcter d'oficialitat que pugui atorgar-se a les institucions europees.

d) La idea d'oficialitat ve definida per uns components de reciprocitat i igualtat respecte de tota llengua considerada oficial. El valor jurídic d'oficialitat ha de ser el mateix per a tota llengua declarada com a tal pel Reglament núm 1/58 de la CE.

e) La plena validesa i eficàcia jurídica, en tot l'àmbit territorial comunitari, dels actes jurídics tant públics com privats que estiguin realitzats en qualsevol d'aquestes llengües.

f) L'oficialitat implica també el deure de coneixement, en el sentit que les institucions europees no poden en cap cas al·legar desconeixement d'una llengua oficial, ja que no es pot imposar al ciutadà un coneixement d'una llengua, més enllà de la pròpia, com a instrument de comunicació entre ell i les institucions, per més que els textos comunitaris determinin la plena igualtat entre totes les llengües oficials de la CE.

g) L'oficialitat implica un dret d'ús, de tal manera que el subjecte jurídic pugui usar en les seves relacions amb les institucions la llengua oficial que vulgui, sense que el destinatari de la comunicació, les institucions europees, pugui obligar-lo en cap forma a canviar de llengua al·legant un suposat desconeixement.

h) L'oficialitat implica el dret d'opció lingüística atorgat al ciutadà i, en conseqüència, en el marc del multilingüisme de la CE, no es pot entendre en cap moment com a obligatorietat d'ús simultani de les 9 llengües de treball perquè en cap cas existeix una obligatorietat de comportament multilingüe per a tots els subjectes de la CE.

i) El règim lingüístic de les CE es basa en el principi del multilingüis-

me integral, on es garanteixen els drets individuals d'opció, reciprocitat i ús inherent a tot règim de pluralisme lingüístic a l'administració.

j) No existeix en cap dels tractats, ni en els textos i normes que els desenvolupen, cap fonament que ens permeti considerar que només les llengües amb un àmbit d'oficialitat estatal puguin accedir a la consideració de llengües oficials a les CE.

k) Certes situacions com la que es produeix amb la declaració d'oficialitat de la llengua luxemburguesa el 1984 i la posterior modificació de la Constitució d'aquest Estat, que atorga a aquesta llengua el mateix estatus de llengua oficial que les altres llengües oficials a Luxemburg (francès i alemany) no ha portat com a resultat automàtic la modificació del règim lingüístic de les institucions europees. De tal manera que la suposada regla segons la qual tota llengua oficial d'estat és automàticament llengua oficial de les CE no es compleix.

l) La distinció entre llengua oficial i llengua de treball és vigent des del 1972 a partir de la distinció operativa, d'usos i de valor jurídic que es dona a la llengua irlandesa.

4. LA RESOLUCIÓ DEL PARLAMENT EUROPEU DE DESEMBRE DE 1990

La sessió del Parlament Europeu de desembre de 1990 va aprovar per quasi unanimitat una resolució amb el títol (prendrem com a referència la versió oficial castellana): Resolució sobre la situació de les llengües en la Comunitat i el cas de la llengua catalana.⁴ Comparat aquest títol amb les exigències de les peticions núm. 113/88 del Parlament de Catalunya i núm. 161/89 del Parlament de les Illes Balears, adreçades a la Comissió de Peticions del Parlament Europeu i on ambdues institucions demanaven amb tota claredat l'oficialitat de la llengua catalana a les institucions europees, sembla que el camí recorregut ha aportat alguna cosa però ni molt menys l'oficialitat ni res que pugui semblar-s'hi gaire.

El punt més important de la Resolució és el punt 4, on es diu que el Parlament:

«4. Pide al Consejo, formado por los representantes de los Estados miembros, y a la Comisión que adopten medidas que permitan lograr los objetivos siguientes:

4. Resolució 12345/90 del Parlament Europeu, de 10 de desembre de 1990 (Diari Oficial de les Comunitats Europees núm. C 19, de 28 de gener de 1991, p. 42).

- *la publicació en catalán de los Tratados y los textos fundamentales de las Comunidades;*
- *la difusió en catalán de la informació pública relativa a las instituciones europeas por todos los medios de comunicació;*
- *la inclusió del catalán en los programas elaborados por la Comisión para el aprendizaje y el perfeccionamiento de las lenguas europeas;*
- *la utilizació del catalán en las relaciones orales y escritas con el público en la(s) oficina(s) de la Comisión de las Comunidades Europeas en las Comunidades Autónomas en cuestión.»*

En el punt anterior hem exposat les característiques essencials del règim lingüístic comunitari (multilingüisme integral, dret d'opció lingüística del ciutadà, característiques diferenciades de les llengües de treball, etc.). La Resolució del Parlament Europeu té, en aquest context, un valor limitat:

— El Parlament Europeu no té reconeguts, pels tractats constitutius de les CE, cap poder legislatiu, ni les seves resolucions són d'obligat compliment per part dels òrgans comunitaris on resideix la capacitat legislativa i d'execució: el Consell de Ministres i la Comissió Europea. Les limitades facultats del Parlament Europeu, tot i les millores introduïdes pel Tractat de Maastricht, es limiten a la participació en l'adopció de certes normes en el marc de procediments molt concrets (cooperació, codecisió i conciliació). Procediments tècnicament complicats i que només permeten al Parlament influir en la forma (unanimitat o majoria) amb què el Consell pot adoptar una decisió. Altres poders del Parlament Europeu: pressupostari i acords amb estats tercers no són rellevants en el context del problema que tractem.

— La Resolució 1235/90 del Parlament demana al Consell en el seu punt 4 l'adopció d'unes certes mesures de difusió d'ús de la llengua catalana. En el punt 6 demana al mateix Parlament Europeu que adopti també per ell mateix decisions adequades en la matèria. Naturalment el Parlament ni podia ni pot adoptar mesures d'obligat compliment per part de cap institució europea, a vegades ni tan sols per a ell mateix (vegeu el cas de la seu de Parlament), per la qual cosa el valor de la seva Resolució no passa de ser d'una força o suport moral evident pel que es refereix a la llengua catalana. Després ha de ser objecte d'un seguiment per part del mateix Parlament pel que fa a la presa en consideració dels seus suggeriments per part del Consell i de la Comissió.

— La Resolució 12345/90 no va introduir, tampoc podia fer-ho, cap modificació en el règim lingüístic comunitari. Les normes jurídiques continuen essent exactament les mateixes que eren. Una altra cosa és que la Resolució hagi donat arguments per permetre diferents iniciatives (que després exposarem) respecte de la presència de la llengua catalana a les institucions.

— La repercussió que va tenir l'adopció d'aquesta Resolució en els mitjans de comunicació fora d'Espanya va ser pràcticament nul·la. Continua essent una Resolució perfectament desconeguda també a l'interior de les pròpies institucions, al marge de les iniciatives individuals o col·lectives adoptades pels funcionaris comunitaris catalans o pel Patronat Català Pro Europa a Brusselles i Luxemburg.

— No cal dir que el contrast entre els estrictes efectes jurídics que tenia la Resolució, que no en tenia, a més de la seva escassa difusió internacional i la presentació optimista, i a vegades francament fora de lloc, que es van fer a la major part de mitjans de comunicació a Catalunya i Espanya fa una mica difícil convèncer ara les autoritats polítiques i l'opinió pública de la necessitat de continuar el camí començat fins arribar a resultats d'eficàcia jurídica i política tangible.

— El context internacional per a la llengua catalana després de 1990 ha tingut una evolució globalment favorable. La repercussió dels Jocs Olímpics en la difusió de la llengua és quelcom que els que vivim fora de l'Estat espanyol podem apreciar, en aquest cas, com una cosa evident i molt positiva. També la consolidació de les iniciatives d'ensenyament del català a les institucions europees⁵ dóna un altre argument pràctic i molt útil.

Convé, de tota manera, estudiar a nivell concret les peticions que el Parlament Europeu va realitzar i saber quin és el seu nivell de compliment pràctic.

5. L'ÚS DEL CATALÀ A L'INTERIOR DEL PARLAMENT EUROPEU

L'article 79 del Reglament intern del Parlament Europeu fixa pel que fa a l'ús de les llengües en el seu funcionament intern el següent:

5. Vegeu el punt 9 d'aquest mateix document.

«1. Tots els documents del Parlament han de ser redactats en les llengües oficials.

»2. Les intervencions en una de les llengües oficials seran interpretades simultàniament en cadascuna de les altres llengües oficials i en tota altra llengua que la Mesa estimi necessària.»

L'article 79 forma part del capítol 8 del Reglament del Parlament Europeu que fa referència a les regles generals per organitzar les sessions que són, en principi, les úniques a les quals la norma és aplicable. De tota manera i en funció de l'apartat 4 de l'article 123 del Reglament, aquesta norma seria també aplicable per analogia a les reunions de comissions, i la relació amb l'article 126 podria també aplicar-se a les reunions dels grups polítics i de les delegacions interparlamentàries.

En la Resolució del Parlament el punt 6 demanava:

«Pide a la Mesa, en el marco del régimen jurídico mencionado en el apartado 3 y por lo que respecta al Parlamento Europeo, que adopte decisiones adecuadas en la materia teniendo en cuenta los objetivos citados.»

Les iniciatives a fi que el mateix Parlament Europeu complís la seva Resolució han estat diverses. A la primavera de 1991 el conjunt d'eurodiputats catalans s'adreçaven a l'aleshores president del Parlament, Enrique Barón per sol·licitar l'edició en llengua catalana de les publicacions d'informació i divulgació de la cambra. Finalment al maig de 1992 el Parlament decidia editar, per primera vegada, diverses publicacions, fulls informatius sobre *El Parlament Europeu: la democràcia ens uneix* i *El Parlament Europeu i els Jocs Olímpics de 1992*, els primers d'una col·lecció que anirà apareixent en els propers anys.

L'edició interna de notes en llengua catalana es porta a terme per primera vegada el mes d'abril de 1991, en ocasió d'una convocatòria de reunió de la Comissió de Joventut, Cultura i Esports del Parlament per tractar monogràficament dels Jocs de Barcelona i Albertville, per decisió del cap de la divisió de premsa del Parlament Europeu, que va considerar convenient afegir el català a les altres nou llengües de treball en creure que es tractava d'un tema que podia ser d'interès per a Catalunya.

No tornem a trobar cap altra nota en català del Parlament Europeu fins el juliol de 1992, on la mort d'una funcionària catalana del Parlament Europeu⁶ en un desgraciat accident dona lloc a l'aparició d'una nota interna trilingüe de comiat.

6. Teresa Calbet i Torns (1965-1992), que en les diferents destinacions que va ocupar al Parlament va ser una lluitadora infatigable per la llengua catalana a les institucions europees.

També cal ressenyar els gestos individuals de diverses autoritats del Parlament Europeu. Tant lord Plumb, ex-president del Parlament, com Viviane Reding, presidenta de la Comissió de Peticions en el moment de l'aprovació de la Resolució, sempre han intentat usar el català en les seves comunicacions escrites amb les autoritats catalanes. Això ha estat possible gràcies a la disponibilitat per traduir i mecanografiar al català de nombrosos funcionaris catalans del Parlament Europeu.

Un altre aspecte important de l'ús de la llengua catalana al Parlament Europeu el constitueix el seu ús a les reunions comunitàries que han tingut lloc a Catalunya, i en particular, la reunió de la Comissió de Peticions del Parlament que es féu a Barcelona el maig de 1991, i on el català va ser una més de les llengües de treball de la reunió. Atès que les reunions fora de les seus habituals a Brussel·les o Luxemburg de comissions del Parlament Europeu (que tinguin el costum de fer aquest tipus de reunions) es realitzen com a màxim un cop a l'any per Comissió, i són 12 estats per acollir-les, les probabilitats d'una nova experiència d'aquest tipus són escasses. Però, cal donar-hi, encara que passi rarament, el valor moral que té per a la nostra llengua.

Cas a part, per bé que en el mateix terreny, el constitueixen les reunions dels grups parlamentaris del Parlament Europeu. Barcelona ha acollit reunions del Grup Socialista, de l'antic Grup Comunista i afins (on s'integraven els diputats del PSUC) i del Grup Liberal (on s'integren els de Convergència Democràtica de Catalunya). En tots aquest casos la llengua catalana ha estat usada com una més de les llengües de treball de les reunions.

No hi ha dubte que els passos donats aporten alguna cosa, si bé és lamentable que per a l'ús del català a les reunions de comissions parlamentàries sigui necessari el finançament de la Generalitat de les despeses de traducció simultània, el que no és, òbviament, el cas en cap de les llengües de treball de les institucions.

Menció a part mereix una nota del secretari general del Parlament Europeu als membres del Comitè de Conciliació, de setembre de 1992, on es fa referència a:

«Le multilinguisme est également une contrainte particulièrement difficile a maîtriser.

Neuf langues officielles —auxquelles s'ajoutent par décision du Parlement lui-même la langue catalane et parfois la gaèlique et la luxembourgeois...»

Indicació, per una banda, de les dificultats tècniques del multilingüis-

me i, per l'altra, que els serveis del Parlament han de restar atents a possibles usos de la llengua catalana.

6. L'ÚS DEL CATALÀ A L'OFICINA DE BARCELONA DE LA COMISSIÓ EUROPEA

El punt 4 de la Resolució fa referència a l'ús de la llengua catalana en les relacions orals i escrites per part de l'Oficina de la Comissió de les CE a Barcelona. Quan la Comissió Europea va publicar l'anunci de vacant 518/89 per proveir internament les places de funcionari per aquesta oficina, l'únic requisit lingüístic sol·licitat als candidats va ser el coneixement suficient de la llengua espanyola sense cap referència a la catalana.

Tot i així el realisme polític pot moltes vegades més que les insuficiències normatives, per la qual cosa les places van ser atorgades a funcionaris catalanoparlants que han pogut, un cop més per la seva iniciativa individual, ja que res els obligava a fer-ho, complir amb la demanda de la Resolució parlamentària.

Pel que es refereix el punt 4 a l'edició de documentació en llengua catalana a l'Oficina de Barcelona, hi ha un compliment molt satisfactori d'aquesta demanda (cal destacar sobretot el text de divulgació sobre el Tractat de Maastricht), si bé aquestes publicacions no estan disponibles a cap altre lloc que Barcelona. Un ciutadà danès pot obtenir tanta documentació en llengua danesa com vulgui a Brussel·les o Luxemburg, però és impossible trobar-ne en llengua catalana fora de Barcelona.

7. L'ÚS DEL CATALÀ A LES REUNIONS COMUNITÀRIES A BARCELONA

A banda de les reunions del Parlament Europeu a què ens referíem en un apartat anterior, l'avantprojecte de resolució recollia també la demanda que el català s'usés en tot tipus de reunió comunitària que es fes als territoris on el català fos llengua oficial. Aquest punt va quedar inexplicablement exclòs del redactat final, malgrat que el nombre potencial de reunions que podrien tenir Barcelona o altres ciutats catalanes com a seu és realment petit.

Tot i així era un punt que hauria consagrat la potser poc convenient situació que el català quedés reduït a una llengua d'usos extraterritorials en les institucions europees. És a dir apta per a Barcelona o Palma, i exclosa totalment a Brussel·les, Luxemburg o Estrasburg.

8. EL PROGRAMA LINGUA

Un dels punts que va suscitar, en el seu moment, més expectació quan es va aprovar la resolució, era el que es referia a la recomanació d'incloure la llengua catalana en els programes per a l'aprenentatge i perfeccionament de llengües europees, és a dir, el programa LINGUA.⁷

El programa LINGUA està destinat a la millora quantitativa i qualitativa de la formació en llengües estrangeres a la Comunitat Europea com també a garantir a les empreses de la CE que els seus treballadors tindran els coneixements lingüístics necessaris per obtenir el màxim profit del mercat únic. Aquestes mesures es porten a terme mitjançant el foment de l'aprenentatge de les llengües, la formació del professorat i les innovacions en els mètodes d'ensenyament.

El programa considera com a llengües europees beneficiàries del LINGUA les 9 llengües de treball habituals de les institucions europees a més de l'irlandès i del luxemburguès, 11 en total.

L'aprovació del Programa es produeix més d'un any abans de l'aprovació de la Resolució del Parlament Europeu. Una lectura atenta, cosa a l'abast de tothom (europarlamentaris inclosos) permet apreciar l'impossibilitat de retocar el nombre de llengües beneficiàries del programa fins al final del període d'aplicació.

El programa cobreix el període comprès entre l'1 de gener de 1990 i el 31 de desembre de 1994. El seu article 7 estableix la creació d'un Comitè consultiu facultat per emetre dictàmens sobre l'execució del programa. D'acord amb l'informe del Comitè, la Comissió estarà obligada segons l'article 11 a:

«La Comissió presentarà un informe d'evolució sobre l'aplicació del Programa LINGUA al Consell i al Parlament Europeu en el transcurs del quart any de funcionament i, si calgués, una proposta per adaptar-lo. En aquest informe s'inclouran també informes dels estats membres referents a les mesures adoptades per fer efectius els objectius de l'article 3 i, en particular, els que es refereixen als principis comuns enunciats a l'article 5. El Consell decidirà sobre aquesta proposta el 30 de juny de 1994 com a més tard.»

7. Document COM (88) 841 final sobre la Proposta de Decisió del Consell per la qual s'estableix el Programa LINGUA per promoure la formació en llengües estrangeres en la Comunitat Europea (*Diari Oficial de les Comunitats Europees*, núm. C 51, de 28 de febrer de 1989, p. 7).

Atesa la claredat del redactat, que exclou tota revisió d'objectius i de llengües abans del 1994, és difícil comprendre sobre quins fonaments legals es basava l'optimisme oficial a Catalunya sobre la immediata inclusió de la llengua catalana al Programa LINGUA l'any 1990 i sobre què han estat fonamentades les crítiques al Govern espanyol per no fer res per incloure el català després de 1989. Sembla més lògic acceptar les pròpies mancances o distraccions institucionals anteriors a 1989 i treballar seriosament i coordinadament per aconseguir la inclusió de la llengua catalana en el Programa LINGUA II per al període 1995/1999.

9. EL CATALÀ A LES ESCOLES EUROPEES⁸

«Les escoles europees són institucions d'ensenyament oficial dependents dels governs dels estats membres de les CE. Es regeixen per un protocol intergovernamental signat a Luxemburg el 12 d'abril de 1957 i ratificat per les autoritats dels estats signataris.

»El seu òrgan de gestió és el Consell Superior d'Escoles Europees format per:

- Dotze delegats (els ministres d'Educació o persones delegades).
- Un representant permanent.
- Un representant de la Comissió de les CE.
- Un representant de l'Oficina Europea de Patents de Munic.

»Igualment associats al Consell amb veu però sense vot hi participen inspectors nacionals (per a cada cicle d'estudis), els directors, dos professors, dos pares d'alumnes i representants d'institucions associades.

»La pretensió de les escoles europees és oferir una formació eminentment europea on els alumnes procedents dels dotze estats membres, en contacte els uns amb els altres, desenvolupin una actitud favorable a la idea europea tenint cura de tots els aspectes necessaris per a la seva formació. La Comunicació SEC(85)1585 de la Comissió al Consell, de novembre de 1989, introdueix també la idea de les escoles europees com a embrió del futur sistema d'ensenyament integrat i plurilingüe europeu i fomenta la idea de la creació d'escoles europees a tots els països i ciutats on existeixi una demanda i una disponibilitat política per crear-les.

8. El text que segueix entre cometes reproduceix quasi íntegrament el text d'una carta tramesa al març de 1991 pel Centre Català de Luxemburg al director general de Coordinació i de l'Alta Inspecció del Ministeri d'Educació i Ciència a Madrid.

»És molt important remarcar el fet que el Consell Superior va acceptar en el seu moment la introducció a la secció anglòfona de l'Escola de la llengua gaèlica irlandesa com a assignatura optativa amb tres hores i tres quarts de classe setmanal al cicle primari per als alumnes irlandesos.

»A partir del curs 1987/88 tant el Casal Català de Brusselles com el Centre Català de Luxemburg, vàrem començar a organitzar classes de llengua catalana tant per als alumnes de primària com de secundària. Durant els quatre cursos que ja portem d'experiència, la mitjana anual (amb alts i baixos) de nens escolaritzats és d'uns 30 per any. Les classes es realitzaven inicialment de forma privada. A partir del curs 1989/90 l'Escola Europea de Brusselles va acceptar que les classes de llengua catalana fossin considerades com a activitat «periescolar», és a dir, assimilable a la dansa, la ceràmica, el tennis, etc., i que poguessin fer-se durant l'horari escolar destinat a tals activitats. A Luxemburg van ser reconegudes com a activitat «extraescolar» i es realitzen al final de l'horari escolar. Les negociacions i el treball de convicció de les respectives direccions de les escoles europees (que no van ser fàcils) van ser obra exclusiva dels dos centres catalans i permeten que en aquest moment la llengua catalana sigui ja present encara que precàriament a les escoles europees.

»Lògicament per als alumnes catalanoparlants resulta molesta la sobrecàrrega de treball que implica una assignatura suplementària i més, com en el cas de Brusselles, quan aquestes classes van en detriment d'altres activitats o allarguen, com a Luxemburg, la jornada escolar. Si a això s'afegeix el fet que aquesta assignatura no té cap utilitat en el currículum escolar, ja molt carregat, és inevitable que el risc de deserció per part dels alumnes (que no tenen cap obligació d'anar a classe per militància) es vagi agreujant amb el pas del temps si no es troba la solució a l'inclusió del català en el currículum escolar.

»Un cop vàrem solucionar la presència normalitzada a les aules de les classes de llengua catalana, vam començar a gestionar tots els altres aspectes de normalització i en aquest sentit hem portat a terme les següents gestions:

»— Dotar les biblioteques per als alumnes i el professorat de català a les escoles de materials didàctics i bibliogràfics per a l'ensenyament i la lectura. La Conselleria d'Ensenyament va fer una donació a la biblioteca de l'Escola Europea de Brusselles (a Luxemburg el tema resta pendent) i els materials didàctics han estat adquirits directament pels centres.

»— Normalitzar la situació econòmica del professorat assegurant-li una retribució digna i igual a la d'un professor de qualsevol altra llengua, ja

que entenem que el professor de català a l'estranger no ha de ser l'etern «pringat» que cobra menys que ningú i sempre en condicions precàries. Després de diferents gestions negatives amb les Agregadores d'Educació de les Ambaixades i amb la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat, que opina que el tema és competència del MEC, es va aconseguir que l'esmentada DGPL atorgués (almenys en el cas de Luxemburg) un ajut econòmic que ha permès normalitzar una mica la situació, si bé cal tenir en compte que l'ensenyament reglat no és competència de la DGPL i ells opinen (pensem que amb raó) que aquest ajut no es pot mantenir indefinidament.

»— La situació laboral del professorat és una qüestió lleugerament kaffiana. Lògicament podem, com fins ara, mantenir-los com a assalariats dels centres catalans, però, en aquest cas som nosaltres els que pensem (amb raó) que això no es pot mantenir indefinidament. Per una banda, les competències d'ensenyament (a reserva de les atribucions en matèria de coordinació i inspecció) estan transferides a la Generalitat, però el que es refereix a l'ensenyament del català a l'exterior és encara competència de l'Estat i, concretament, l'ensenyament reglat és competència del Ministeri d'Educació i Ciència. Així doncs, quan ens hem adreçat a la Generalitat (via DGPL), aquesta ens diu (amb raó) que no té competències i encara menys pel que es refereix a les Escoles Europees on és el MEC qui forma part del Consell Superior. Si ens adrecem al MEC via agregadores d'educació, se'ns respon que ja que el MEC no té professors de català ni cap competència en ensenyament del català al territori espanyol no té mitjans per a fer front al problema. D'altra banda, semblaria lògic que ja que les agregadores d'educació asseguruen la presència de professorat d'espanyol per a totes les escoles belgues i luxemburgueses on existeix una demanda d'ensenyament de la llengua materna per als fills d'espanyols, un tracte igual fos assegurat als fills dels catalans a l'estranger allà on la demanda existeix, cosa que és evident en el cas de Brusselles i de Luxemburg, mentre esperem la definitiva integració d'aquest professorat a l'Escola Europea quan l'assignatura quedi oficialitzada.

»— Per motivar les institucions europees al reconeixement definitiu del català com a matèria optativa, que és en definitiva del que es tracta, hem engegat diferents actuacions, totes elles fins ara infructuoses:

- a) Insistir en la necessitat del reconeixement oficial a l'època de les negociacions amb els directors de les escoles de Brusselles i Luxem-

burg, els quals, sense mostrar-se'n mai contraris, ens diuen (amb raó) que no tenen competències en un tema d'aquest tipus.

- b) Es va parlar amb en Carlos Westendorp com a representant permanent del Govern espanyol a les CE, el qual també es va comprometre a traslladar l'assumpte al MEC.
- c) El passat mes de gener l'Antoni Gelonch, cap del Gabinet del Conseller d'Ensenyament, va assegurar en una reunió a Brussel·les que la Conselleria preparava un ampli dossier per presentar al Consell Superior on es demanaria el reconeixement oficial.

»— Una altra via de gestions pel reconeixement del català a l'Escola fou la d'intentar que aquest punt figurés explícitament a la Resolució sobre l'ús del català a les institucions europees que va aprovar el Parlament Europeu en la sessió de desembre de 1990. Al Centre Català de Luxemburg vam adreçar-nos als europarlamentaris catalans de tots els grups (a excepció del PP) i, malgrat que vam rebre cartes de Gasòliba (grup Liberal), Joan Colom (grup Socialista) i Gutiérrez Díaz (grup d'Esquerra Unitària) on se'ns assegurava la seva disponibilitat a fer tot el possible perquè així fos, el tema no ha quedat inclòs de forma explícita a la Resolució i, en opinió de la Viviane Redding (presidenta de la Comissió de Peticions del Parlament Europeu), amb qui ens vam entrevistar el passat mes de febrer, no ha quedat inclòs ni de forma explícita ni implícita, simplement no ha quedat inclòs.

»— Finalment cal destacar l'acord adoptat els passats dies 29 i 30 de gener de 1991 pel Consell Superior d'Escoles Europees (punt A.5 de l'acta de la reunió) sobre l'ensenyament de la llengua materna per als alumnes que no disposen d'una secció lingüística pròpia a l'Escola. Aquest acord, si bé es refereix a la situació de manca de seccions lingüístiques "oficials", ofereix una marc normatiu on podria potser encabir-se algun tipus de solució en la mesura que aquest acord recull:

- La possibilitat de reclutar localment ensenyants de les llengües marnes no presents en una Escola Europea.
- La possibilitat de reagrupament dels alumnes de diferents cursos.
- No fixa un nombre mínim d'alumnes.
- Dóna àmplia llibertat per a la fixació dels horaris.

»Semblaria doncs que a curt termini caldria insistir perquè els directors de les escoles europees de Brussel·les i Luxemburg consideressin el

català com a part del grup de llengües de l'Escola sense secció lingüística pròpia.

»Com es pot deduir d'aquesta llarga exposició, l'assumpte està en una situació una mica confusa ja que les gestions que segons sembla porta a terme la Generalitat des de fa ja 3 anys pensem sincerament que no han tingut ni gaire continuïtat ni un contingut precís, i per part del MEC ha estat simplement ignorat o desatès per les persones que poden tenir competències per solucionar-lo.

»En la nostra opinió podrien prendre's algunes mesures concretes immediates com:

»— Igualar les condicions per les quals les agregadores d'educació de les ambaixades han de comptar amb professors d'espanyol per atendre l'ensenyament de la llengua materna pels fills dels emigrants espanyols, amb la qual cosa motivarien que aquestes mateixes agregadores comptessin a Bèlgica i Luxemburg amb almenys un professor de català (amb contracte d'interí del MEC?).

»— Que MEC i Conselleria d'Ensenyament desenvolupessin una normativa per a la provisió de places per a l'ensenyament reglat del català a l'estranger que normalitzi a mitjà termini la presència de professors de català on n'hi ha demanda. Ara parlem de Bèlgica i Luxemburg, però creiem que altres països (Australià, Canadà, Suïssa i potser d'altres) tenen problemes que una normativa així podria solucionar.

»— Que en una propera reunió del Consell Superior de Escoles Europees el representant del MEC presenti d'una vegada la proposta d'inclusió del català com a matèria optativa i se n'iniciï el procés de discussió, que no serà curta, i que precisa per cobrir les necessitats d'aquest moment que es desenvolupin els dos punts anteriors.

»— Que es procurés, en l'immediat, que l'acord del Consell Superior d'Escoles Europees sobre ensenyament de llengües sense secció lingüística sigui d'aplicació també a la llengua catalana.»

Sorprenentment, i tornant ja al moment present, el text de la Resolució del Parlament Europeu no va recollir, sincerament crec que per una moderació innecessària i totalment inútil, la normalització de la situació de la llengua catalana a les escoles europees, escoles públiques dependents de les institucions europees, no ho oblidem. La situació ha evolucionat,

malgrat això, fins a l'extrem que la llengua catalana hi tingui una presència tant normal que:

VISITA DEL CAP DEL SEDEC⁹

«El cap del Servei d'Ensenyament del Català de la Conselleria d'Ensenyament (SEDEC) de la Generalitat de Catalunya, Sr. Joaquim Arenas, va visitar Luxemburg el passat dia 20 de gener. Durant la seva visita el Sr. Arenas va informar el Centre Català i els professors de català de la proposta que el Consell Superior d'Escoles Europees discutirà en la seva propera reunió del mes de maig. La proposta, que ha estat consensuada entre el Ministeri d'Educació i Ciència espanyol i la Generalitat de Catalunya, suposaria que a la secció espanyola de l'Escola Europea l'assignatura Llengua Materna (que s'imparteix de 1r. a 5è. de primària i de 1r. a 3r. de secundària) es desdoblaria en una assignatura obligatòria Llengua Materna I (espanyol) i una optativa Llengua Materna II (català). A partir de 4t. de secundària, Llengua catalana passaria a ser una de les opcions com a Llengua estrangera 4 per a tots els alumnes de l'Escola. L'objectiu de la visita del Sr. Arenas era entrevistar-se amb el director de l'Escola Europea, el Sr. Pino, per tal d'exposar-li la proposta i conèixer la seva opinió.»

En la reunió del mes de maig del Consell Superior d'Escoles Europees celebrada a Roma, el representant del Govern espanyol, Francisco Medina, sots-director general de Cooperació Internacional, va efectivament presentar una «observació del Govern espanyol sobre la conveniència d'incloure la llengua catalana als programes d'ensenyament de l'Escola Europea». El punt quedà pendent d'una resolució definitiva en reunions posteriors, però el pas endavant donat és d'un valor indubtable.

Cal lamentar que aquesta presència normalitzada de la llengua catalana hagi trobat un desbloqueig important gràcies a l'acció constant de la societat civil catalana (encara que sigui de l'exterior) i que la participació de les institucions hagi arribat amb tant de retard. Poc tindrà a veure doncs la Resolució del Parlament Europeu amb el possible èxit final d'aquestes gestions.

9. Reproduït del butlletí «Resum d'Activitats 1/92» del Centre Català de Luxemburg.

10. LA FORMACIÓ LINGÜÍSTICA A LES INSTITUCIONS EUROPEES

És prou evident que, mancats del Programa LINGUA, la formació de persones competents en llengua catalana entre els parlants d'altres llengües es basa en la difusió de l'ensenyament del català a universitats i centres d'ensenyament estrangers. La tasca portada a terme des de les institucions catalanes és en aquest terreny força important.

Però és evident que dins les institucions europees no n'hi ha prou amb tenir traductors i intèrprets competents per traduir *al* català a partir d'una altra llengua, sinó que és necessari que en els serveis lingüístics de les diferents llengües hi hagi persones amb capacitat de traduir *del* català cap a d'altres llengües. La difusió de facilitats per a l'aprenentatge del català a les institucions europees no va estar tampoc prevista a la Resolució i només ha estat gràcies a iniciatives posteriors que aquesta situació ha tingut algun avenç.

L'octubre de 1991 la responsable del Servei de Formació Lingüística del Parlament Europeu autoritzava el Centre Català de Luxemburg a disposar de les instal·lacions i els mitjans tècnics del Servei per a l'organització de cursos de llengua catalana a l'interior de les institucions europees. Una autorització d'aquest tipus no ha estat dissortadament possible d'obtenir a Brussel·les. També en aquest cas és una iniciativa *civil*¹⁰ la que permet equiparar el català amb el gaèlic i el luxemburguès, que també poden organitzar aquests cursos de llengua a les institucions europees. En el cas luxemburguès és el Govern qui n'assumeix íntegrament els costos. Un total de 26 lingüistes de la CE participen en l'edició de 1992 i 1993 dels cursos.

11. EL CATALÀ AL TRIBUNAL DE JUSTÍCIA DE LES CE

El punt 5 de la Resolució del Parlament Europeu indicava, però no recomenava:

«Acoge con satisfacción que, de conformidad con el Reglamento del Tribunal de Justicia, los testigos y expertos puedan ya utilizar la lengua catalana en el Tribunal si no pueden expresarse de modo conveniente en una de las lenguas de procedimiento del Tribunal.»

El text de la Resolució, aplicable també al Tribunal de Primera Ins-

10. Els cursos estan subvencionats per la Direcció General de Política Lingüística des del curs 91-92.

tància amb un reglament de procediment posterior a la Resolució, fixa a l'apartat 1 del seu article 29:

«Les llengües de procediment seran el danès, l'anglès, el neerlandès, el francès, l'irlandès, l'italià, el grec, l'alemany, l'espanyol i el portuguès.»

Totes iguals i sense distinció. Pel que fa als drets a declarar o ser escoltat en un judici en la llengua de la pròpia conveniència, el Reglament disposa a l'apartat 4 de l'article 5 el que és habitual a qualsevol dels sistemes judicials dels estats membres, és a dir:

«Quan els testimonis o perits declarin que no poden expressar-se convenientment en una de les llengües esmentades a l'apartat 1 d'aquest article, el Tribunal o la sala els autoritzarà a fer les seves declaracions en una altra llengua. El secretari garantirà la traducció a la llengua de procediment.»

Difícilment es pot no «acollir amb satisfacció» el que és una norma corrent en gairebé tots els ordenaments jurídics democràtics.

Més important en el cas de Catalunya és l'apartat 2 del mateix article 5:

«En els casos contemplats en l'article 103 del present Reglament, la llengua de procediment serà la de l'òrgan jurisdiccional nacional que hagi recorregut al Tribunal.»

El text esmentat mostra que, en els procediments a seguir en els Tribunals de Justícia comunitaris, el ciutadà té dret a conservar la «llengua de l'òrgan jurisdiccional nacional» que, en el cas de Catalunya és, a part del castellà, el català. Es tracta d'una norma que no és utilitzable directament pel ciutadà que vulgui recórrer davant d'un tribunal comunitari, sinó que en el marc de l'article 103 del Reglament de procediment, un tribunal nacional pot, si considera que en la resolució del cas que li ha estat sotmès hi intervé la interpretació d'una normativa comunitària, pot utilitzar lliurement la llengua catalana per a la demanda prejudicial. No és un cas que es presenti sovint, però el més sorprenent és que quan s'ha presentat a Catalunya el tribunal que va presentar una demanda prejudicial ho va fer en un polit i correcte castellà. Es tractava del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya.¹¹ Difícilment es podrà normalitzar una situació des

11. Demanda de decisió prejudicial del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya al Tribunal de Justícia de les Comunitats Europees en relació a normes de publicitat (octubre 1990).

del punt de vista ciutadà quan les institucions incompleixen d'una forma tan inexplicable amb els drets lingüístics que poden lliurement exercir.

12. LES NOVES INSTITUCIONS I LES LLENGÜES

Un dels aspectes de moda a les darreres reunions dels consells europeus de caps d'Estat i de Govern que tenen lloc semestralment coincidint amb el final de cada presidència, és el de trobar una solució definitiva a la complicada ubicació de les nombroses institucions comunitàries que l'avenç de la construcció europea exigeix crear. Com és sabut, Barcelona aspira a acollir algunes d'aquestes institucions (Banc Central Europeu i Agència per a l'Avaluació dels Medicaments). A banda de la qüestió política i institucional, ens referirem a l'estatut lingüístic que es preveu donar a aquestes noves institucions.

En el cas de la creació de les instàncies especials que es deriven de l'Acord sobre patents comunitàries,¹² hi ha dues qüestions prou diferenciades. Una, la que es refereix a la limitació a tres de les llengües d'inscripció en el Registre de patents comunitàries (francès, anglès i alemany) que seran d'altra banda les úniques en què es publicarà el *Butlletí de patents comunitàries*, i una altra que segons l'article 30 pot presentar complicacions per a la llengua catalana:

«...el sol·licitant haurà de presentar a l'Oficina Europea de Patents,... una traducció del text de la sol·licitud que constitueixi la base per a la concessió de la patent comunitària, en una de les llengües oficials de cadascun dels estats contractants que no tinguin com a llengua oficial una de les utilitzades en el procediment.»

No dubto que tots els procediments davant l'Oficina Europea de Patents s'estan realitzant en castellà. Però al marge d'això, comprensible dins el món complex i a vegades necessitat de rapidesa de la presentació de patents, el que resulta preocupant és que la perspectiva de restricció de llengües que serà la norma en els futurs organismes comunitaris que s'inaugurin dificulti la presència de la llengua catalana no pas per raons reglamentàries pròpies d'aquestes institucions, sinó perquè les imprecisions de l'ordenament jurídic espanyol sobre el caràcter del català com a llengua

12. Acord sobre patents comunitàries celebrat a Luxemburg el 15 de desembre de 1989 i Conveni sobre la patent comunitària (*Diari Oficial de les Comunitats Europees*, núm. L 401, de 30 de desembre de 1989).

oficial dificulta que sigui acceptada com a tal en certs organismes jurídics internacionals.

Un problema similar es produirà amb l'obertura de l'Oficina Europea de Marques (amb seu imprecisa) on un dictamen¹³ encarregat per la Comissió Europea a una consultora privada sobre el futur règim lingüístic de l'Oficina desaconsellava totalment aplicar el mateix règim lingüístic que a les institucions, atès que en els procediments d'oposició (els més corrent en litigis de marques) els costos globals de l'Oficina es podien elevar a uns 68,2 milions d'ECU davant els 26 pressupostats amb un règim amb tres llengües com el previst inicialment.

La qüestió es presentarà també inevitablement amb els altres organismes encara en gestació. En aquest terreny hi ha poc a fer si no s'estableix amb l'Estat espanyol un acord de caràcter general que reguli l'aplicació del que preveu l'article 8 del Reglament núm. 1 del Consell sobre règim lingüístic de les CE.¹⁴

El mateix Parlament Europeu era conscient d'aquesta situació, ja que el punt 3 de la Resolució 12345/90 fa constar:

«Señala que, para que el objeto de estas peticiones pueda hacerse realidad, debe tenerse en cuenta (...) que por lo que respecta a los Estados miembros en los que existen diversas lenguas oficiales, el uso de la lengua debe determinarse, a solicitud del Estado miembro interesado, según las reglas generales de la legislación de este Estado.»

De moment ni l'Estat espanyol ha expressat interès per articular unes normes d'aplicació d'aquest article 3 del Reglament núm. 1, però tampoc se li ha demanat des de Catalunya i les altres comunitats amb llengües oficials la concreció d'un acord o conveni d'aquestes característiques.¹⁵

13. EL TRACTAT DE MAASTRICHT I EL RÈGIM LINGÜÍSTIC A LA FUTURA UNIÓ EUROPEA

Si analitzem aquest punt no és perquè el Tractat de Maastricht s'hi refereixi en cap moment, sinó justament perquè en la reforma més impor-

13. Article a la revista luxemburguesa *Lëtzebuurger Land*, de març de 1990.

14. Vegeu l'apartat 1 d'aquest mateix treball.

15. Cal esmentar les declaracions de Concepció Ferrer (eurodiputada d'UDC) on insta el Govern espanyol a demanar l'oficialitat del català a la CE, cosa que representa un evident canvi de to en la posició d'alguns dels eurodiputats catalans (diari *Avui*, 21 de maig de 1992).

tant de la CE en la seva història, i molt ens temem que en la propera de 1996, la reforma del règim lingüístic de la CE hi ha estat quasi totalment absent.

El «quasi» es refereix a una de les declaracions annexes al Tractat dedicada al règim lingüístic aplicable a la política estrangera i de seguretat de la Unió Europea. En aquesta declaració hi ha dos aspectes prou diferents i interessants. Per una banda, es reafirma l'aplicabilitat del règim lingüístic actual (Reglament 1/58 de la CE) i l'ús de totes les llengües oficials en les activitats de política estrangera i de seguretat. Per l'altra, una crítica frase diu:

«Per a les comunicacions COREU, la pràctica actual de la cooperació política europea servirà, de moment, com a model.»¹⁶

Les comunicacions COREU fan referència a les comunicacions, per mitjans electrònics (telegrams, faxes,...), entre les capitals europees sobre qüestions urgents de relacions exteriors. Representa un volum d'uns 5.000 documents l'any en els quals s'utilitzen en exclusiva el francès i l'anglès.

Una forma de modificar discretament la pràctica lingüística comunitària en reconèixer, això sí, sense dir-ho, la preeminència de l'anglès i el francès en certes activitats comunitàries.

El Tractat no recull, curiosament, cap mena de disposició lingüística sobre el futur Sistema Europeu de Bancs Centrals ni sobre l'Institut Monetari Europeu, que semblen aparentment deixats perquè siguin regulats pels futurs reglaments interns d'ambdues institucions.

14. LES FUTURES AMPLIACIONS DE LA COMUNITAT I EL RÈGIM LINGÜÍSTIC

El problema central per trobar solucions al marasme lingüístic de les institucions europees es veu fortament dificultat per la perspectiva de l'ampliació de la Comunitat amb nous estats. La Comissió Europea és prou conscient del problema i així ho fan avinent en un informe intern divulgat recentment:¹⁷

«26. *L'élargissement introduit des langues supplémentaires dans la Communauté dont il enrichira ainsi la diversité culturelle. La multiplication des*

16. Acta final del Tractat d'Unió Europea (Edició oficial del Consell i de la Comissió europeus, p. 241).

17. Rapport de la Commission Européenne sur les critères et conditions pour l'adhésion de nouveaux États Membres a la Communauté (Bulletin *Agence Europe*, du 3 juillet 1992).

langues compliquera toutefois aussi son travail. La Communauté des Douze a neuf langues officielles normalement utilisées alors qu'une Communauté a vingt pourrait en avoir quinze et une Communauté a trente pas moins de vingt-cinq. Pour des raisons de principe, les actes législatifs et les documents importantes devront continuer a être traduits dans les langues officielles de tous les États Membres. Il faudra en revanche que chacune des institutions trouve des solutions pragmatiques pour assurer l'efficacité de la communication au cours des réunions.»

El text sembla prou clar quant a la consciència del problema lingüístic i a la necessitat de modificar el règim lingüístic actual.

15. EL FUTUR DE LA LLENGUA CATALANA A LES INSTITUCIONS

En un curt termini és imprescindible recuperar l'esperit d'unitat institucional i de les forces polítiques per intentar posposar:

a) La reforma del Reglament núm. 1 del Consell, recollint la clarificació de la distinció llengua oficial/llengua de treball, delimitant els usos precisos de cadascuna d'aquestes llengües i establint, d'acord amb les pràctiques constitucionals dels estats membres, les pràctiques lingüístiques habituals a cada Estat i la consideració més realista possible sobre l'àmbit de difusió de cada llengua i la necessitat d'una eficàcia administrativa de les institucions europees, el mínim nombre de llengües de treball i el nombre legal i necessari de llengües oficials (on òbviament el català i el basc hi han de ser incloses).

Aquesta proposta no necessita cap reforma dels tractats, sinó que cal que el Consell adopti per unanimitat un nou text del Reglament núm. 1. Aquesta proposta hauria de ser presentada lògicament per algun Estat interessat en aquesta modificació del règim lingüístic (que només són, per raons diferents, Luxemburg i Espanya) o per la Comissió Europea.

b) Si com sembla possible aquesta reforma del Reglament núm. 1 no fos assumida pel Consell, cal no oblidar la regla de la unanimitat, resta en aquest cas la possibilitat que l'Estat espanyol, a partir dels drets i facultats que li atorga l'article 8 de l'esmentat Reglament, sigui qui proposi al Consell normes d'ús de la llengua catalana i basca a les CE conformes a les normes generals de la legislació lingüística de l'Estat d'acord amb els governs de Catalunya i les Illes (i del País Valencià, si escau). Una

proposta, que és el Govern o el Parlament de Catalunya qui l'han de presentar a l'Estat. Aquesta norma hauria de suprimir la pràctica actual de fer pagar al Govern català les despeses d'ús del català cada vegada que l'ocasió es presenta.

c) El redactat de la futura Llei de normalització lingüística hauria de recollir la possibilitat, i en la mesura del possible l'obligació, dels òrgans jurisdiccionals de Catalunya d'usar la llengua catalana en les seves relacions amb els tribunals de justícia comunitaris.

d) Els eurodiputats catalans haurien d'insistir consensuadament a donar suport a les mesures anteriors i a demanar una aplicació encara més generosa de l'article 69 del Reglament intern del Parlament Europeu.

e) S'hauria de normalitzar la situació de la llengua catalana a les escoles europees mitjançant una acció concertada amb el Govern espanyol.

16. EL FUTUR DEL RÈGIM LINGÜÍSTIC EUROPEU

Pel que fa a la llengua catalana, és trist constatar com el triomfalisme amb què va ser presentada la Recomenació del Parlament Europeu sobre la llengua catalana, del desembre de 1990, provoca, avui, desconcert en l'opinió pública catalana per la manca d'avenços tangibles i de perspectives, i provoca també una certa passivitat entre les forces polítiques, que no acaben de trobar el punt autocrític necessari per tornar a la càrrega amb un assumpte, complex i difícil certament, però en el qual el petit primer pas donat permetia plantejar-se'n d'altres en el terreny de l'ús real de la llengua a les institucions i en el seu estatut oficial.

Actualment les institucions europees viuen cada vegada més sota la síndrome del col·lapse lingüístic. Les futures adhesions de nous estats comportaran l'ús de noves llengües (suec, finès i potser noruec, a curt termini). El pes i els costos de la maquinària lingüística comunitària amenacen amb desaparar-se, i les lentituds burocràtiques també.

El context no és gaire favorable a la millora de l'estatus del català, sobretot si, com en el passat, s'hi vol continuar lluitant de forma aïllada respecte d'una reforma global del sistema lingüístic comunitari. Aquesta reforma hauria de preveure amb realisme i sense xauvinismes donar caràcter institucional a la distinció entre llengües de treball de les institucions (3 o 4 com a màxim) i llengües oficials que garanteixin els drets individuals i col·lectius dels ciutadans (on pocs discutirien la qualitat de la llen-

gua catalana com una de les futures llengües oficials). Ens hem d'acostumar a pensar que la defensa de la nostra llengua a Europa no és una resistència aïllada, sinó una proposta de reforma global que hem d'assumir sense timidesa i sabent que ens pot crear fortes oposicions a molts estats.

Els debats de Maastricht no han anat en aquesta direcció global, sinó en la del reforçament dels xauvinismes lingüístics fins a extrems desconeguts en el passat. L'Assemblea Nacional francesa votava en el transcurs del debat sobre el Tractat una resolució sobre el caràcter del francès com a única llengua de la República; el Govern alemany i els seus membres a la Comissió amenacen de forma pública la Comissió de prendre represàlies si no s'augmenta l'ús de l'alemany a les institucions; els funcionaris del Govern espanyol tenen instruccions quan acudeixen a reunions a Brussel·les d'exigir interpretació a l'espanyol en qualsevol reunió.

Bona part d'aquestes actituds són més comprensibles en el marc del que podem denominar «dèficit de democràcia lingüística» a les institucions europees causat per l'obsolescència de l'actual règim lingüístic pensat per a una CE de sis països i no per a l'actual.

